

Elementul material al infracțiunii de purtare abuzivă în varianta tip

Asist. univ. **Mihaela ROTARU**¹

Rezumat

Normele juridice au un caracter dinamic, în sensul că acestea se modifică în funcție de evoluția societății la un moment dat, astfel încât să răspundă cu succes nevoilor de legiferare a relațiilor sociale. Codul penal nu face excepție de la această regulă. Prin Legea nr. 278/2006 insulta și calomnia au fost dezincriminate, situație care a dus și la modificarea conținutului legal al altor infracțiuni, precum ultrajul, prevăzut în art. 239 C. pen., prin abrogarea variantei de bază a acestuia, relativă la insultă și calomnie. În schimb, la infracțiunea de purtare abuzivă, prevăzută în art. 250 C. pen., varianta tip, reprezentată de „întrebuințarea de expresii jignitoare”, a rămas în vigoare.

Cuvinte-cheie: insultă, calomnie, ultraj, purtare abuzivă, dezincriminare.

Clasificare JEL: K14, K42

Introducere

1. Lucrarea de față își propune să analizeze modalitatea în care legiuitorul a optat să descrie infracțiunea de purtare abuzivă, prevăzută în art. 250 C. pen., în varianta tip, în condițiile în care prin Legea nr. 278/2006 au fost dezincriminate insulta și calomnia, prin abrogarea art. 205-207 C. pen. În varianta tip, infracțiunea de purtare abuzivă este descrisă ca fiind „întrebuințarea de expresii jignitoare față de o persoană, de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu”.

2. Subiectul abordat este unul important deoarece ne permite să analizăm dacă legiuitorul a fost consecvent în incriminarea anumitor comportamente sau dacă acesta a creat un tratament sancționator din punctul de vedere al dreptului penal numai pentru o anumită categorie de persoane. Subiectul este unul de actualitate, având în vedere iminenta intrare în vigoare a noului Cod penal.

3. Analiza subiectului are ca punct de plecare prevederile Codului penal în vigoare, dar se face trimitere și la prevederile legii fundamentale a țării și, nu în ultimul rând, la cele ale noului Cod penal.

4. Lucrarea de față nu reia ceea ce deja s-a scris în domeniu, ci tratează modalitatea normativă de realizare a elementului material al infracțiunii de purtare abuzivă, în varianta tip, prin prisma dezincriminării insultei și a calomniei.

¹ Mihaela Rotaru, - Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, București, mihaela.rotaru@academiadepolitie.ro

Analiza elementului material al infracțiunii de purtare abuzivă în varianta tip

1. Infracțiunile de insultă și calomnie așa cum erau prevăzute în Codul penal

Demnitatea și onoarea unei persoane sunt atribute garantate prin Constituție². Până nu demult, aceste atribute beneficiau și de protecția oferită de dreptul penal, în sensul că în Codul penal în vigoare erau descrise două infracțiuni, și anume: insulta, în art. 205 C. pen., și calomnia, în art. 206 C. pen. Aceste două infracțiuni erau parte integrantă a titlului al II-lea al Codului penal, intitulat „Infracțiuni contra persoanei”, alcătuind alături de art. 207 C. pen. relativ la proba verității capitolul al IV-lea al titlului mai sus amintit, denumit „Infracțiuni contra demnității”.

Conform art. 205 C. pen., insulta constituia, în varianta tip, „atingerea adusă onoarei și reputației unei persoane prin cuvinte, prin gesturi sau prin orice alte mijloace, ori prin expunerea la batjocură”. Conform art. 206 C. pen., calomnia constituia „afirmarea sau imputarea în public, prin orice mijloace, a unei fapte determinate privitoare la o persoană, care, dacă ar fi adevărată, ar expune acea persoană la o sancțiune penală, administrativă sau disciplinară, ori disprețului public”.

2. Modificările aduse Codului penal prin Legea nr. 278/2006

Prin art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006³ pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi au fost abrogate prevederile art. 205-207 C. pen. În data de 11 august 2006, art. 239 C. pen. relativ la infracțiunea de ultraj a fost modificat prin art. I pct. 57 din Legea nr. 278/2006, în sensul că insulta și calomnia la adresa unui funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat nu au mai reprezentat modalități normative de realizare a elementului material al acestei infracțiuni. Anterior acestei modificări, conform art. 239 C. pen., modalitățile normative de realizare a elementului material al infracțiunii de ultraj erau următoarele: insulta, calomnia, amenințarea, lovirea sau alte violențe, vătămarea corporală și vătămarea corporală gravă. După cum se poate observa, infracțiunea de ultraj, care este parte integrantă a titlului V din Codul penal, intitulat „Infracțiuni contra autorității”, este o infracțiune complexă deoarece cuprinde în conținutul său, ca element constitutiv, acțiuni care constituie prin ele însele fapte prevăzute de legea penală⁴, respectiv infracțiunile de amenințare (art. 193 C. pen.), loviri sau alte violențe (art. 180 C. pen.), vătămare corporală (art. 181 C. pen.) și

² Art. 30 alin. (6) din Constituția României republicată prevede că: „Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine”.

³ Publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 601 din 12 iulie 2006.

⁴ Costică Bulai, Bogdan Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 510.

vătămare corporală gravă (art. 182 C. pen.), care se regăesc în cuprinsul titlului al II-lea din Codul penal, rezervat infracțiunilor contra persoanei.

O altă modificare a Codului penal adusă prin Legea nr. 278/2006 s-a mai referit și la art. 250 C. pen., relativ la infracțiunea de purtare abuzivă. Anterior modificării, această infracțiune avea o variantă tip, reprezentată de „întrebuințarea de expresii jignitoare față de o persoană, de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu”, și o variantă agravată care consta în „lovirea sau alte acte de violență săvârșite în condițiile alin. (1)”. Ulterior, prin legea mai sus amintită au fost adăugate trei variante agravate, și anume: amenințarea, vătămarea corporală și vătămarea corporală gravă săvârșite de către un funcționar public, în condițiile alin. (1).

O modalitate normativă de realizare a elementului material al infracțiunii de purtare abuzivă este reprezentată de „întrebuințarea de expresii jignitoare” față de o persoană, de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu. Această sintagmă are un înțeles larg, incluzând orice atingere adusă onoarei sau reputației unei persoane, astfel că fapta care realizează conținutul infracțiunii de insultă este absorbită de infracțiunea de purtare abuzivă⁵, cu respectarea bineînțeles a celorlalte cerințe legale. Se poate observa că, deși insulta și calomnia nu mai constituie infracțiuni și, în consecință, textul legal al infracțiunii de ultraj prevăzute de art. 239 C. pen. fusese modificat, textul legal al infracțiunii de purtare abuzivă, art. 250 C. pen., a păstrat ca modalitate normativă „întrebuințarea de expresii jignitoare” față de o persoană, de către un funcționar public, cu respectarea tuturor celorlalte condiții pentru existența infracțiunii în cauză.

3. Punctul de vedere al Curții Constituționale

În anul 2007, Curtea Constituțională a pronunțat o decizie⁶ prin care a declarat neconstituționale prevederile art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006 prin care au fost abrogate art. 205-207 C. pen. Motivele care au impus luarea unei asemenea decizii au fost numeroase. Astfel, obiectul⁷ juridic al infracțiunilor de insultă și calomnie, prevăzute de art. 205 și, respectiv, art. 206 din Codul penal, îl constituie demnitatea persoanei, reputația și onoarea acesteia. Valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional, demnitatea omului fiind consacrată prin art. 1 alin. (3) din Constituția României ca una dintre valorile supreme. Astfel, textul citat din Legea fundamentală prevede că „România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori

⁵ Octavian Loghin, Tudorel Toader, *Drept penal român. Partea specială*, Casa de editură și presă „ȘANSA” S.R.L., București, 1994, p. 335.

⁶ Este vorba despre Decizia Curții Constituționale nr. 62 din 18 ianuarie 2007 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 104 din 12 februarie 2007.

⁷ Decizia Curții Constituționale nr. 62 din 18 ianuarie 2007, disponibilă online la adresa http://www.ccr.ro/decisions/pdf/ro/2007/D062_07.pdf (ultima accesare: 20 aprilie 2012).

supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989 și sunt garantate”. Având în vedere importanța deosebită a valorilor ocrotite prin dispozițiile art. 205, 206 și 207 din Codul penal, Curtea Constituțională a constatat că abrogarea acestor texte de lege și dezincriminarea, pe această cale, a infracțiunilor de insultă și calomnie contravin prevederilor art. 1 alin. (3) din Constituția României. Mai mult, Curtea a constatat că incriminări asemănătoare celei cuprinse în textele din Codul penal referitoare la infracțiunile contra demnității, abrogate prin dispozițiile supuse controlului de constituționalitate, unele chiar mai severe, se întâlnesc și în legislațiile altor țări europene, precum: Franța, Germania, Italia, Elveția, Portugalia, Spania, Grecia, Finlanda, Cehia, Slovenia, Ungaria și altele.

4. Punctul de vedere al Înaltei Curți de Casație și Justiție

În anul 2010, Înalta Curte de Casație și Justiție a pronunțat o decizie⁸ în recurs în interesul legii prin care s-a statuat că: normele de incriminare a insultei și calomniei cuprinse în art. 205 și 206 din Codul penal, precum și prevederile art. 207 din Codul penal privind proba verității, abrogate prin dispozițiile art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006, dispoziții declarate neconstituționale prin Decizia nr. 62 din 18 ianuarie 2007 a Curții Constituționale, nu sunt în vigoare. Printre motivele care au stat la baza luării unei astfel de decizii a fost și acela conform căruia câtă vreme faptele de insultă și de calomnie, dezincriminate prin art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006, nu au mai fost re-incriminate de puterea legiuitoare, singura abilitată într-un stat de drept să o facă, nu se poate considera că faptele respective ar constitui infracțiuni și că textele de lege abrogate în care erau incriminate ar fi reintrat în vigoare. Prin urmare, neexercitarea de către Parlament a prerogativei de a reexamina textul de lege, considerat neconstituțional, nu poate conduce univoc la soluția de suplinire a acestei puteri esențiale în cadrul statului de drept și la emiterea în numele ei, de către o altă autoritate, a unei dispoziții de abrogare, un asemenea procedeu fiind inadmisibil și în raport cu prevederea înscrisă în art. 64 alin. (3) din Legea nr. 24/2000, republicată, prin care s-a stabilit, cu valoare de neînlăturat pentru tehnica legislativă, că „nu este admis ca prin abrogarea unui act de abrogare anterior să se repună în vigoare actul normativ inițial⁹”.

Astfel, prevederile art. 205-207 C. pen. nu sunt în vigoare, art. 239 C. pen. relativ la infracțiunea de ultraj păstrează modificarea operată de către legiuitor prin Legea nr. 278/2006, dar în continuare, ca modalitate normativă de realizare a elementului material al infracțiunii de purtare abuzivă prevăzută în art. 250 C. pen., regăsim „întrebuințarea de expresii jignitoare față de o persoană, de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu”.

⁸ Este vorba despre Decizia nr. 8 din 18 octombrie 2010, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 416 din 14 iunie 2011.

⁹ Decizia nr. 8 din 18 octombrie 2010, disponibilă online la adresa <http://www.scj.ro/Decizii%20SU/RIL%208%202010%20SU.htm> (ultima accesare: 20 aprilie 2012).

Considerăm că această situație duce la crearea unei inechități din punct de vedere legal deoarece drepturile legale ale unor persoane sunt protejate atât prin mijloace de drept penal, cât și prin mijloace de drept civil, iar pentru altele, drepturile lor beneficiază de protecție numai pe calea exercitării acțiunii civile. Deoarece Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că dispozițiile art. 205-207 C. pen. nu sunt în vigoare, demnitatea și onoarea unei persoane, atribute garantate prin legea fundamentală a țării, urmează a fi protejate prin mijloacele dreptului civil, pe calea exercitării acțiunii civile. Acest lucru este valabil atunci când subiect al lezării demnității și onoarei este atât o persoană particulară, cât și un funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat, iar cel care acționează este o persoană particulară. Inechitatea apare în ipoteza în care onoarea unei persoane particulare este lezată de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu, deoarece respectiva persoană este subiect pasiv al infracțiunii de purtare abuzivă, prevăzută în art. 250 alin. (1) C. pen. (întrebuințarea de expresii jignitoare), deci beneficiază de protecția oferită de dreptul penal, dar, totodată, poate porni și o acțiune civilă pentru repararea prejudiciului adus prin fapta subiectului activ calificat.

Este adevărat că prin incriminarea purtării abuzive se apără, în primul rând, activitatea organelor, instituțiilor și a altor unități dintre cele prevăzute în art. 145 C. pen., având în vedere că această infracțiune este una de serviciu, ea făcând parte din titlul VI al Codului penal, intitulat „Infracțiuni care aduc atingere unor activități de interes public sau altor activități reglementate de lege”, dar, în subsidiar, se apără și persoanele care vin în contact cu anumiți funcționari publici, în cadrul desfășurării de către aceștia a anumitor activități¹⁰. Dacă legiuitorul a optat pentru menținerea acestei modalități normative de realizare a elementului material al infracțiunii de purtare abuzivă, considerăm că s-ar fi impus aceeași soluție și în cazul infracțiunii de ultraj. Această din urmă infracțiune se regăsește în titlul V al Codului penal, intitulat „Infracțiuni contra autorității”, astfel că prin descrierea sa în Codul penal se protejează, în primul rând, autoritatea, și, în al doilea rând, persoana funcționarului.

Considerăm că este oportună, *de lege ferenda*, modificarea conținutului legal al infracțiunii de purtare abuzivă în sensul înlăturării din textul legal a acestei modalități normative relative la „întrebuințarea de expresii jignitoare”. Astfel, în urma acestei modificări, modalitățile normative de realizare a elementului material al infracțiunii de purtare abuzivă ar fi următoarele: amenințarea, în sensul art. 193 C. pen., lovirea sau alte acte de violență, în sensul art. 180 C. pen., vătămarea corporală, conform art. 181 C. pen., și vătămarea corporală gravă, în sensul art. 182 C. pen.

Este adevărat că s-ar putea opina că trebuie să se mențină actualul text legal al infracțiunii de purtare abuzivă, deoarece eventuala întrebuințare de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu a unor expresii jignitoare la adresa unei persoane particulare este cu atât mai gravă cu cât acest subiect activ

¹⁰ Ilie Pascu, Mirela Gorunescu, *Drept penal. Partea specială*, ediția a II-a, Editura Hamangiu, București, 2009, p. 380.

calificat, prin fapta sa, aduce atingere, în primul rând, instituției pe care o reprezintă și în care își desfășoară activitatea, și abia apoi, în subsidiar, persoanei particulare.

Pentru identitate de raționament juridic, susținem că și în cazul infracțiunii de ultraj ar fi trebuit menținută modalitatea normativă care a fost abrogată prin Legea nr. 278/2006, deoarece și prin fapta unei persoane particulare care insultă un funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat este vădită lipsa de respect pentru autoritățile statului, în primul rând, și, în secundar, pentru persoana funcționarului. Dar, având în vedere opțiunea legiuitorului, considerăm că și alineatul (1) al art. 250 C. pen. relativ la infracțiunea de purtare abuzivă ar trebui să fie abrogat.

Susținem toate acestea și în lumina prevederilor noului Cod penal¹¹. Astfel, în acest act normativ nu se regăsesc descrise infracțiunile de insultă și calomnie. La infracțiunea de ultraj, prevăzută în art. 257 din noul Cod penal¹², nu există modalitatea normativă a insultei, la fel ca și în Codul penal în vigoare, iar la infracțiunea de purtare abuzivă, prevăzută în art. 296 N.C.P., elementul material, în varianta tip, este reprezentat de „întrebuițarea de expresii jignitoare față de o persoană, de către cel aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu”.

Concluzii

1. Prin Legea nr. 278/2006 prin care au fost dezincriminate insulta și calomnia au fost abrogate și modalitățile normative de realizare a elementului material al infracțiunii de ultraj, respectiv insulta și calomnia la adresa unui funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat, după cum era și firesc. Totuși, în cazul infracțiunii de purtare abuzivă, deși legiuitorul a mai adăugat trei variante agravate, și anume: amenințarea, vătămarea corporală și vătămarea corporală gravă, nu a fost abrogată varianta normativă constând în „întrebuițarea de expresii jignitoare”. Considerăm că ar trebui abrogată această variantă normativă pentru a nu se crea o situație în care se vor aplica normele de drept penal numai pentru o anumită categorie de persoane.

2. Rezultatele obținute pot fi valorificate prin modificarea pe viitor a prevederilor Codului penal în vigoare sau ale noului Cod penal.

3. Întotdeauna trebuie analizate modificările prevederilor actelor normative în vigoare pentru a se observa dacă există sau nu inadvertențe, deoarece toate actele normative sunt extrem de importante pentru buna desfășurare a relațiilor sociale, în general.

¹¹ Este vorba despre Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009.

¹² În continuare N.C.P.

Bibliografie

1. Bulai, Costică; Bulai, Bogdan, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2007.
2. Loghin, Octavian; Toader, Tudorel, *Drept penal român. Partea specială*, Casa de editură și presă „ȘANSA” S.R.L., București, 1994.
3. Pascu, Ilie; Gorunescu Mirela, *Drept penal. Partea specială, ediția a doua*, Editura Hamangiu, București, 2009.
4. Constituția României.
5. Codul penal al României.
6. Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal și pentru modificarea și completarea altor legi.
7. Legea nr. 286/2009 privind Codul penal.
8. www.ccr.ro
9. www.scj.ro